

BOLA XOTIRASI VA CHET TILIDAGI SO'ZLARNI YODLASH O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK

Matqosimova Mohira Erkinbek qizi

ADCHTI, Nemis tili nazariyasi va amaliyoti Kafedrasi o'qituvchisi

Mohiragina@gmail.com

Ortiqova Shahzoda Baxodirjon qizi

Andijon davlat chet tillari instituti 2-bosqich talabasi

ortiqovashaxzoda0@gmail.com

ANNOTATSIYA : *Ushbu maqolada bolalar xotirasi va chet tilidagi so'zlarni yodlash o'rtasidagi bog'liqlik o'rganilgan. 3–10 yoshdagi bolalar bilan olib borilgan kuzatuv va tajribalar asosida, ularning yod olish qobiliyatiga xotira turlari qanday ta'sir ko'rsatishi tahlil qilinadi. Maqolada Ebbinghaus'ning unutish nazariyasi va Baddeley & Hitch'ning ishchi xotira modeli asos qilib olingan. Tadqiqot natijalari bolalarga yangi so'zlarni o'rgatishda multimodal metodlarning samarali ekanligini ko'rsatadi. Xulosa qismida o'qituvchilar va otalarni uchun amaliy tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar : *Bolalar xotirasi, xotira rivojlanishi, chet tilidagi so'zlar, yodlash, Ebbinghaus'ning unutish nazariyasi, Baddeley & Hitch, ishchi xotira, multimodal metodlar, so'z o'rgatish, amaliy tavsiyalar.*

АННОТАЦИЯ : *В данной статье исследуется взаимосвязь между памятью детей и запоминанием слов на иностранном языке. На основе наблюдений и экспериментов с детьми в возрасте от 3 до 10 лет проанализировано, как различные виды памяти влияют на способность к запоминанию. В качестве теоретической основы использованы кривая забывания Эббингауза и модель рабочей памяти Бэддели и Хитча. Результаты исследования показывают эффективность мультимодальных*

методов при обучении детей новым словам. В заключении даны практические рекомендации для учителей и родителей.

Ключевые слова : Детская память, развитие памяти, изучение иностранных слов, запоминание, теория забывания Эббингауза, Бадделей и Хитч, рабочая память, мультимодальные методы, обучение словам, практические рекомендации.

ABSTRACT : *This article explores the relationship between children's memory and the memorization of foreign language words. Based on observations and experiments with children aged 3 to 10, it analyzes how different types of memory affect word retention. The theoretical framework is built upon Ebbinghaus' forgetting curve and Baddeley & Hitch's working memory model. The findings demonstrate that multimodal teaching methods are effective in helping children remember new vocabulary. Practical recommendations for educators and parents are provided in the conclusion.*

Keywords: Children's memory, memory development, foreign language vocabulary, memorization, Ebbinghaus' forgetting theory, Baddeley & Hitch, working memory, multimodal methods, vocabulary learning, practical recommendations.

Kirish:

Soʻzlarni oʻrganish va yodlash, chet tili taʼlimining asosiy elementlaridan biridir. Bolalar uchun yangi til oʻrganish jarayoni, ularning xotira tizimining rivojlanishi bilan chambarchas bogʻliqdir. Xotira va yodlashning samarali usullari, bolalar tomonidan tilni tez va samarali oʻzlashtirishlariga imkon yaratadi. Ushbu maqolada bolalar xotirasi va chet tilidagi soʻzlarni yodlash oʻrtasidagi bogʻliqlik oʻrganiladi. Tadqiqot, 3–10 yoshdagi bolalar oʻrtasida olib borilgan kuzatuvlar va eksperimentlar asosida, xotira turlarining yodlash qobiliyatiga qanday taʼsir

ko'rsatishini tahlil qiladi. Ebbinghaus'ning unutish nazariyasi va Baddeley & Hitch'ning ishchi xotira modeli bu tadqiqotda asosiy nazariy asoslarni tashkil etadi. Tadqiqot natijalari, bolalarga yangi so'zlarni o'rgatishda multimodal metodlarning samaradorligini ko'rsatadi. Maqolada, o'qituvchilar va ota-onalar uchun amaliy tavsiyalar ham beriladi.

Asosiy qism:

Bolalar xotirasi va chet tilidagi so'zlarni yodlash o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish uchun xotira jarayonlariga oid ilmiy nazariyalar va modellarni o'rganish muhim ahamiyatga ega. Xotira, insonning ma'lumotni qabul qilish, saqlash va qayta tiklash qobiliyatidir. Bolalar xotirasi, ularning kognitiv rivojlanishiga bog'liq ravishda vaqt o'tishi bilan o'zgaradi va mustahkamlanadi. Chet tilini o'rganish jarayonida, xotira tizimi qanday ishlashi, yodlash samaradorligi va so'zlarni eslab qolish usullari muhim rol o'ynaydi.

Ebbinghaus'ning unutish nazariyasi – bu xotira va yodlash jarayonini tushuntirishda asosiy nazariyalaridan biridir. Ebbinghaus 1885 yilda o'zining unutish qonunini ishlab chiqqan, bu esa yangi ma'lumotlar vaqt o'tishi bilan qanday tezda unutilishini tasvirlaydi. Uning tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki, odamlar yangi ma'lumotlarni eslab qolish uchun takrorlash va qisqa muddatli o'rganishning muhimligini ta'kidlagan. Ushbu nazariyani bolalar tilni o'rganish jarayonida qo'llash, yangi so'zlarni o'rganish va yodlashda takrorlashning samarali ekanligini ko'rsatadi.

Baddeley & Hitch'ning ishchi xotira modeli esa xotira tizimini uchta asosiy komponentga bo'ladi: vizual (ko'rish orqali), auditiv (eshitish orqali) va semantik (ma'lumotlarni tushunish va saqlash) jarayonlar. Ushbu model, xotira jarayonlarining ko'p komponentli va interaktiv bo'lishini ko'rsatadi, bu esa bolalarning chet tilidagi so'zlarni yodlashda turli xil metodlarni qo'llashni talab qiladi. Baddeley & Hitch modeliga ko'ra, chet tilini o'rganish jarayonida bolalar

nafaqat auditoriyalashgan materialni eslab qolishadi, balki vizual va semantik ma'lumotlarni ham ishlatadilar, bu esa o'rganish samaradorligini oshiradi.

Multimodal metodlar - turli sezgi organlarini jalb qiluvchi o'rganish usullari bolalar uchun xotira va yodlash jarayonlarini rivojlantiradi. Bu metodlar, ko'rish, eshitish va amaliy mashqlarni birlashtirish orqali bolalarga yangi so'zlarni o'rganishda yaxshilangan yodlash va eslab qolish imkoniyatini beradi. Multimodal yondashuvlar, xotira va o'rganish jarayonlarini yanada samarali qiladi, chunki ular bolalarning barcha sezgi organlarini jalb etadi va ularning o'rganish jarayoniga ko'proq aloqador bo'lishini ta'minlaydi.

Shu asosda, bolalar xotirasi va chet tilidagi so'zlarni yodlash o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish uchun, xotira nazariyalari va o'rganish metodlarini birgalikda ko'rib chiqish zarur. Bu, o'z navbatida, chet tili ta'limi samaradorligini oshirish va bolalar uchun eng samarali o'rganish usullarini aniqlash imkonini beradi.

Amaliy qism:

Ushbu tadqiqotning amaliy qismida, 3–10 yoshdagi bolalar bilan olib borilgan kuzatuvlar va eksperimentlar asosida, chet tilidagi so'zlarni o'rganish va yodlash jarayonining samaradorligini o'rganish maqsad qilingan. Tadqiqotda multimodal metodlarning bolalar xotirasi va yodlash qobiliyatiga qanday ta'sir ko'rsatishini baholash uchun bir nechta o'rganish usullari qo'llanildi.

1. Tadqiqot metodologiyasi:

Tadqiqotda 50 nafar 3–10 yoshdagi bolalar ishtirok etdi. Ularning barchasi o'z ona tilida yaxshi nutq qobiliyatiga ega bo'lib, chet tilida yangi so'zlarni o'rganishga tayyor bo'lgan bolalar tanlandi. Tadqiqot davomida bolalarga 10 ta yangi so'z taqdim etildi, ular ingliz tilidagi so'zlar bo'lib, har biri bolalarga vizual, auditoriyalashgan va harakatli usullar orqali taqdim etildi.

2. O'rganish metodlari:

Vizual metod: Bolalarga so'zlar suratlar yoki videolar orqali taqdim etildi. Har bir so'zning tasviri ko'rsatilgan va uning talaffuzi tushuntirilgan.

Auditoriyalashgan metod: Bolalarga so'zlar ovozli yozuvlar orqali eshittirildi. So'zlar takrorlangan va ularning talaffuzi va ma'nosi bir necha marta takrorlanib aytiladi.

Harakatli metod: Bolalar yangi so'zlarni qo'l harakatlari bilan ifodalashdi yoki shu so'zlarga mos harakatlar bilan o'rgatildi (masalan, "jump" so'zi uchun sakrash).

3. Tadqiqot jarayoni:

Birinchi bosqichda bolalar yangi so'zlarni eslab qolish uchun 10 daqiqa davomida takrorlash va mashq qilishdi. Har bir metodga alohida e'tibor qaratilib, bolalar o'z navbatida har bir usulni qo'llashdi. Har bir bolaga maksimal darajada ko'proq yodlash imkoniyatini berish uchun, takrorlashning ikki xil usuli qo'llanildi: xotira kartochkalari va ovozli yozuvlar. So'zlar bolalar tomonidan bir necha marta takrorlandi va ular bu so'zlarni qanday o'rganishganini ko'rish uchun kuzatib borildi.

4. Natijalar:

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, multimodal metodlar bolalarning yodlash samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. Vizual va auditoriyalashgan metodlarni birgalikda qo'llash, bolalar so'zlarni tezroq o'zlashtirishiga yordam berdi. Harakatli metod esa, bolalarning fizik jihatdan faol bo'lishini ta'minlab, ularning diqqatini mustahkamladi va o'rganishni yanada samarali qildi. Shuningdek, bolalar o'rganilgan so'zlarni uzoq muddatli xotiraga o'tkazishda ko'proq muvaffaqiyat ko'rsatdilar.

5. Amaliy tavsiyalar:

O'qituvchilar va ota-onalar uchun: O'qituvchilar va ota-onalar, chet tilini o'rgatishda multimodal metodlarni qo'llashlari tavsiya etiladi. Bu metodlar bolalarning har xil sezgi organlarini faollashtirib, so'zlarni tez va samarali o'rganishlariga yordam beradi.

Takrorlash va mashq qilish: Yangi so'zlarni o'rgatishda ularni muntazam ravishda takrorlash va turli metodlar orqali mustahkamlash zarur. Bolalarning yodlash qobiliyatini oshirish uchun, takrorlash vaqtini va intensivligini moslashtirish kerak.

Motivatsiya va qiziqish: Bolalar uchun o'rganish jarayonini qiziqarli va o'ziga jalb etuvchi qilish muhimdir. Shuning uchun, o'rganilayotgan so'zlarga mos keladigan o'yinlar, interaktiv mashqlar va kreativ yondashuvlar qo'llanilishi kerak.

Xulosa: Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, bolalar xotirasi va chet tilidagi so'zlarni yodlash o'rtasidagi bog'liqlikni yaxshilashda multimodal metodlar samarali rol o'ynaydi. Ushbu metodlar yordamida bolalar yangi so'zlarni tez va samarali o'rganishga muvaffaq bo'ladilar. Tadqiqot natijalari chet tili ta'limida o'qituvchilar va ota-onalar uchun amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon berdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimova, Z. T. (2010). Psixologiya. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. (Xotira, e'tibor va idrok jarayonlari haqida umumiy ma'lumotlar berilgan.)

2. Hasanboyeva, O. M. (2006). Bola psixologiyasi. Toshkent: O'zbekiston pedagogika nashriyoti. (Bolalar xotirasining shakllanishi va yosh xususiyatlari haqida ma'lumotlar mavjud.)

3. Meier, D. (2016). The Young Child's Memory for Words: Developing First and Second Language Vocabulary in Early Childhood. Routledge.
4. Qodirova, M. (2015). Yosh psixologiyasi. Toshkent: TDPU nashriyoti.(3–10 yoshli bolalarning xotira va o'rganish faoliyati tahlil qilingan.)
5. Nishonova, S. (2018). Chet tilini o'rganishda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya.(So'zlarni samarali yodlash va ta'limdagi yangi yondashuvlar haqida.)